

boť jest prý „na tyto (!) již mnoho formulí“; ale „zmocí nějaký sociální konflikt“, to prý jest těžké. Předně: je-li pravda, že byly již často formovány „krásné vášně“ (mimořádně řečeno: co to jsou „krásné vášně“? Neznám krásných vášní; každá vašeň, pokud jest vašeň, jest utrpením a není v ní nic krásného), tím větší umění formovati je v opravdové dílo a nelíti je mechanicky v cizí schema. Po druhé: lenivá duše svede si i sociální konflikt (a právě ten) úžasně lehce v šablonu. Vůbec viděti v tvorbě básnické, které má sujetem „hromadná hnutí“, něco jiného a vyššího než tvorbu zaujatou nitrem jednotlivcovým, jest pošetilé. Jsem poslední, kdo by zakazoval básníkovi starati se o zástupy nebo kdo si žádá, aby se omezoval na sebe a své nitro — naopak: mně básníkem jest jen ten, kdo má dar odosobení a dovede se objektivovati, převtěliti v nejrůznější bytosti — ale punctum litis jest v tom, že cizí bytosti, i dav, mohu pochopiti *jen ze svého nitra a jeho obdobami*. Odosobiti může se jen ten, *kdo jest osobností*, t. j. ten, kdo vypracoval své já dlouhým úsilím z prvotného prostě utilitářského a egoistického pudu v orgán obraznosti sympatické a přeměnil jej v jakousi kolektivnost a v jakousi hierarchii. Proto i k pochopení života kolektivního a podání jeho a právě jeho jest třeba osobnosti, t. j. rozlišeného a uzákoněného života niterného, a všechen domnělý posměch, kterým chce pohazovati tento pojem p. Karel Čapek v posledním Přehledě, jest pošetile krátkozraký.

Budiž mně rozuměno: smysl skutečný jest i mně *conditio sine qua non* tvorby básnické — vždyť poesie má tvořiti skutečnosti i bezpečnější i vyšší než jsou skutečnosti přírodní, technické, ano i vědecké — a celá desetiletí držel jsem tento postulat proti iluzionismu Moderní revue a jejího kruhu, ale tento skutečný smysl jest v něm zcela jiným, než veče klade jej ve svém materialistickém fanatismu p. Karel Čapek. Pan Čapek, opakuji, má ve svém hrubém vnějškovém novotaření k estétství zcela blízko, blíže, než sám tuší; a s ním ovšem celá jeho družina.

Jak mělce myslí p. Čapek, toho ještě jeden doklad. Prý již sám fakt, „že hlavním dílem literatury vskutku moderní je dodnes lyrika“, dokazuje její zásadný typický protinaturalism. Pan Čapek neuvědomil si patrně ještě, že lyrika jest impresionismu mnohem bližší než dramatika a že zvláště lyrika „literatury vskutku moderní“ s jejím rytmickým iluzionismem, který rozbíjí verš i strofu, aby mohl napodobiti rytmickou mnohotvarost a beztvarost životní empirie a přimykati se k ní, má k naturalismu blíž než s hráze do rybníka.

K osobní stránce mého sporu s p. Karlem Čapkem

Jsem nucen přičinit ještě několik poznámek na vyvrácenou toho, co tvrdí v III. čísle Přehledu.

1. List, kterého jsem se dovolal proti rádoby-bagatelisující taktice p. Čapkově, *nebyl list soukromý*, nýbrž list psaný za redakci a ve jméno redakce, v níž zasedal p. Karel Čapek jako přední činitel; mám právo tedy domnívati se, že list ten byl psán a poslán s vědomím a souhlasem p. Čapkovým. Píše-li dnes p. Čapek, že chtěl jsem vzbuditi zdání, jako by mně kdysi „lichotil“, překrucuje prostou skutečnost, že jsem citoval list onen jako *dokument historický*, aby se zjistilo, kdy nastaly divergence, o nichž hovořil p. Čapek.

2. Tvrdí-li p. Čapek, že já *lichotil* jsem autorům, „které dnes potírám“, ve svém feuilletoně kleistovském, *klame* své nevědomé čtenářstvo a charakterisuje tím zároveň bezděky svůj duševní pohled, zaměřený literárně politickými kombinacemi svého arivismu: já tehdy nelichotil nikomu, jako dnes „nepotírám“ nikoho; já pouze *lehdy*, kdy v Uměleckém měsíčníku jevila se snaha o styl, projevil jsem *kritický souhlas* svůj s *lehdejší* snahou, jako dnes projevují svůj *kritický nesouhlas* s *nyňější*, *protivnou* snahou, hraničící na naturalistní amorfism.

3. Netvrdil jsem o p. Čapkovi nikde, že *plaguje*, t. j. *překládá* své články z cizích pramenů, ale tvrdil jsem a tvrdím o něm, že v referátech jeho o cizích zjevích literárních není *tvůrčího stanoviska kritického*, nýbrž že jsou pouhou nekritickou *parafrází* cizích projevů. Takového rázu byla na př. jeho stať v Přehledu o unanimismu. A takového rázu byly i všeobecné úvahy p. Čapkovy vložené do jeho referátu o „Červenci“. V lednovém čísle (1912) La nouvelle Revue française na př. čte se nadšený referát o Wellsově románě „Příběh p. Pollyho“ a propague se tu přímo román *dobrodružný*. „Pod záminkou realismu a logiky lidské spisovatelé francouzští vypověděli z románu *všecko nepředvídané*, nepředvídané, jež jest skoro celý život anebo které jest alespoň štáva života a sám důvod našeho vznětu v životě.“ Atd. V *květnu 1913* v téže revui počíná uveřejňovati Jacques Rivière celou stať kritickou „Le Roman d'aventure“, v němž se tvrdí, že vzniká něco zcela nového, „nové rozkoše“ protiintelektualistické, plynoucí z bezprostředného dotyku se životem atd. A českou *mechanickou* ozvěnu toho všeho dostaneš ihned 14. srpna 1913 v Přehledě! Jsem poslední, kdo by se protivil tomu, aby „mladí“ inspirovali se na duševních hnutích západoevropských, ale *musím* žádati přece víc než pouhou jejich parafrázi: chci prostě *spolupráci na nich, výrazně osobnostní a český přínos do nich*, a to není možné nejprve bez tvůrčího kritického poměru k nim. Cizí podněty musí se po česku promysleti, domysleti, dožiti, musí se po česku zpracovati a víc: přímo *přetvořiti* a *znova stvořiti*! A toho nečiní p. Čapek. Každého, kdo sleduje dnešní literární a umělecké hnutí evropské, pokořuje přímo pohled na otročí odvislost našich lidí. Již Němci vedou si mnohem samostatněji, asimilují podle potřeb své rasy! Proč obrací se p. Čapek právě na mne? Povšimniž si jen laskavě, co napsal v I. čísle Přehledu p. Arne Novák, stojící přece v jeho táboře: „Novotářská mládež literární snadno, ba radostně propadá *klamu*, jako by obdobnost snah byla již jejich identičností, jako by problém za hranicemi formulovaný byl správně položen i pro nás, jako by experiment provedený bezvadně v cizině bylo možno *přenésti mechanicky k nám*. Různost předpokladů v jednotlivých kulturách literárních se přehlíží: *smrtonosná uniformita módnosti se cítí jako požehnání*; starý blud o dohonění Evropy opakuje se s novým etiketováním.“

4. Konečně žádá mne p. Čapek, abych prý nezotožňoval jeho themata s jeho názory. Žádost ta jest zbytečná, poněvadž v tom směru jsem kritičtější než p. Čapek: vím velmi dobře, že mu jde o themata a ne o názory. Až půjde mu opravdu o názory, bude musit počít jeho opravdová tvůrčí kritická činnost (bude-li jí p. Čapek schopen) a přestati dnešní jeho pasivní referentská nezávaznost a nezodpovědnost. Pak pochopí snad také, že jest něco jiného psáti závazně o *osobnostech*, na př. o Flaubertovi jako tvůrčím typu básnickém, a něco jiného psáti o — unanimismu nebo jiném -ismu. (Jest právě charakteristikon p. Čapkovy, že cestuje v literárních methodách, at' domnělých, at' skutečných; tak článek jeho nejmenuje se Jules Romains, nýbrž

„unanimism“. Ale je-li metoda ve vědě mnoho a skoro všecko, není v poesii nic bez osobnosti! Že nejsem Flaubertem, vím velmi dobře, a nikdy jsem se za něho nevydával; ale p. Čapek, obávám se, *jest* naším Romainsem, alespoň po jeho stinných stránkách: po soustavné nevybíravosti prostředků a po pověře formulkové.

Spor generací

Proti duplice p. Arne Nováka v 5. čísle Přehledu prohlašuji i já, že nepokládám další diskusi o tomto tematě prozatím za plodnou a že vrátím se k ní snad v budoucnosti, až dnešní literární situace dozraje něčeho určitějšího a význačnějšího než *jest* to, co posud dává; these své, pokud jsem je formuloval ve svých dvou feuilletonech v České kultuře, hájím a držím i nadále v celé integritě. Zde omezují se jen na faktickou opravu tvrzení p. Arne Nováka, že „šel pouze po svých stopách“, dokládá-li se již nyní nehotovou a nezrevidovanou „Zahradou irémskou“; *nikoliv*: já v „Duši a díle“ nikde neposuzoval jsem *stavby* této románové skladby.

Josef Kodíček

pohoršil se nade mnou ve své slavné Scéně, že jsem citoval článek Florian Parmentierův o Jules Romainsovi. Pan Kodíček poučuje mne, že prý Florian Parmentier *jest* „zeela chabý básník a prostřední duch“. Ujišťuji p. Kodíčka, že se mýlí, což se mu nestává po prvé: literární kritické stati Florian Parmentierovy „La littérature et l'époque“ jsou takové úrovně mravní a rozumové, že se o ní p. Kodíčkoví ještě ani nezdálo, a jeho básně „Par les routes humaines“ *jest* něco, čeho se musí snažit p. Kodíček se svými přáteli teprve dovychovat. Pro případ však, že by mně p. Kodíček nevěřil, upozorňuji jej na francouzské soudy, které jsou mu autoritou: Floriana Parmentiera přijali mezi sebe do „Anthologie des Poètes nouveaux“ (Figuière 1912) i bozi, jimž klaní se p. Kodíček & Cie. Henri-Martin Barzun, Nicolas Beauduin, F. T. Marinetti, Alex. Mercereau, Jean Thogorma, Tancred de Visan a j. a básně „Par les routes humaines“ nikdo jiný nežli p. Alexandr Mercereau nazval „un très grand effort philosophique“ („La littérature et les idées nouvelles“, str. 301). Jinak ovšem vím, že „dobrého a informovaného názoru o moderní Francii“ nemám já, nýbrž *pouze* p. Josef Kodíček & Co. Zde jsou jediní praví commivoajažěři, kteří dovážejí pařížské klobouky up to date a prodávají je vyceleně Praha 15, Františkovo nádraží.

In memoriam

Píše a tlachá se nyní mnoho o nové době, rozhraní epoch, nové generaci a novém umění a jak již zní všechny ty nabubřelosti; leccos z toho čtu, t. j. nemohu fyzicky toho nečísti, leccos z toho slyším. A jménem mým a dílem mým smýkají přitom různí novinářští apači se surovostí, jaká snad není zvykem ani v poslední předměstské krčmě. Nová doba prý nastává a musím prý být vymeten s dobou starou já, zkonstatěly pedant a jalový estét, člověk, který zavinil dnešní bídu. Atd. Mám velmi málo sil fyzických a ty, které mám, obracím na své dílo básnické a budu je

napříště obracet na ně ještě zárlivěji a výlučněji; a ještě méně než dnes budu se starati o novinářské orgie spojené hloupostí, zloby a záští a bakchanály zvrhlé literární demagogie. A proto píši zde několik stručných vět za kým si, kdo odchází a vyrazí prach s obuvi své, ale žehne přitom ještě pohledem zchátralost lži a nízkost pomluv.

I. *Nejsem a nebyl jsem nikdy estét*: a kdo tvrdí opak, je buď h lupec, jenž neví, co *jest* estét, nebo zlovolný lhář. Estéti jsou prostě *hračkáři a požívači*; diletanty, kteří koketují s uměním a zanášejí je na pohoršenou měšťákům jako poslední výstřední módu v život; bohatí unudění lidé, kteří převlékají se z rozmaru do starých historických kostýmů, kteří obracejí život i umění ve hru vtipných bonmotů a paradoxních floskulí. Estétem byl ve své době Wilde, který pohoršoval svými květinami v knoflíkové dírci jako svými amoralistními duchaplnostmi, káže nutnou a pojmovou *lež* každého uměleckého díla; vybudoval bezmála celou soustavu iluzionistické estetiky, a Jiří Karásek rozšlapával jednotlivé jeho aforismy v celé předmluvy. Já proti němu a jeho kruhu vždycky vyznával jsem *skutečn ostný* smysl a dosah umění, třebaš neviděl jsem skutečnosti té v opisování jevové empirie životní, a to již v době, kdy p. Neumann hrál si ještě ve svém Novém kultě se satanismem a jinými papírovými draky; umění pojímal jsem vždycky jako *tvůrce* vyšších skutečností a trvalejších skutečností než jsou skutečnosti jevové. Umění nebylo mně nikdy sběratelstvím kuriosit a rarit, ani studeně piplavým anatomickým preparováním různých morálních zrůd, jak je k lechtivému úděsu okresních snobů provozoval pan Marten. Já byl a jsem prostě literární *dělník* — nic víc, nic míň — který bojoval o čistotu a ryzosť svých nástrojů a vybojoval si je na zkažené době; dělník přes to, že nevnucoval jsem se sociálním redakcím a zachoval si i k socialismu poměr kritický; dělník, který pracoval často za podmínek nejméně příznivých a jehož *dílo* chtělo být i bylo snad a bude snad, doufám, více než pouhá *práce*: který chtěl svěsti a svedl i do kritiky i do beletrie více života a bohatšího i silnějšího života, než kolik bylo ho u jeho předchůdců.

II. V mé první větší práci essayistické, kterou jsem psal ve 24. roce, ukazoval jsem na *intuici* jako na vlastní tvůrčí funkci uměleckou — v době, kdy nebylo potuchy ani o Bergsonovi, ani o Crocem; a všecko, co *jest* oprávněné v dnešních snahách o nové umění, o jedinečnost výrazovou, o její nehistoričnost a nekonvenčnost, o novou logiku stylovou, o nový dramatický dynamism, nalezne se ne-li vysloveno, alespoň jasně napovězeno v mých essayistických knihách „Boje o zítřek“ a „Duše a dílo“. Nemluvil bych o tom, kdyby podvod mně toho nezalhával a *lež* mně toho neupírala. Ale dělali ze mne mrtvolného estéta, formulkového eklektika a klasicisujícího akademika, ze mne, který jsem chtěl tvořiti a tvořil vždy znova a znova výraz z „*nutnosti chvíle*“ a z „*její tisně*“, *jest* drzost, která může mít naději na úspěch snad jen mezi Kalmuky, kteří nemohou si přečíst, co jsem psal. A chci-li dnes tradici, *nechci* tím *mrtvý historism* a mechanické opakování minulých dějů a útvarů, nýbrž *tvorbu*, ovšem o pláně soustředném, tvorbu jednotlivce, jenž vědomě mravním aktem pokory souřaduje svůj výboj s výbojem celkovým, aby svůj výboj taktó *sesílil a zmnožil* i bezděky *zharm onisoval*, a jenž nemrhá svou silu v justament odlišovat se za každou cenu a zvětrá a vyšumí naplano, dříve než dosáhl i jen tohoto cíle záporného. Ale i o tom řekl jsem již jinde dosti a nemusím toho zde opakovati.